

2. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2001. – 207 с.

3. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці / С.І. Соколенко. – К. : Логос, 2004. – 848 с.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ КЛАСТЕРІВ В ПРОМИСЛОВОСТІ

*Камінська О.В., здобувач кафедри менеджменту,
ЧДТУ, м. Черкаси, Україна*

Найпоширенішу класифікацію кластерів дає німецький учений Майер-Штамер [1]. Він виділяє «кластер виживаючих підприємств» (survival cluster), передовий кластер (fordistische cluster), транснаціональний кластер (transnational).

1. Кластер виживаючих підприємств (survival cluster) складається з субстанції малих підприємств («неформальний сектор»). Характерними рисами цього кластера можна назвати обмежений соціальний капітал, недовіра, руйнівну конкуренцію і обмежену інноваційність. Цей феномен можна пояснити таким чином: в умовах нормального механізму функціонування мікроекономіки при скороченні збуту з ринку йдуть найменш ефективні фірми. Кластери виживаючих підприємств, навпаки, є свого роду збірними резервуарами для фірм, які стали жертвами «нормальних» мікроекономічних процесів адаптації. При скороченні сукупного попиту на продукти в такому кластері скорочується, то у підприємств пропадає можливість піти з ринку, оскільки відсутні альтернативні можливості отримання доходу. Це, як правило, веде до руйнівної конкуренції.

Найбільш слабе місце в такому кластері полягає в тому, що всі підприємства в ньому в більшій чи меншій мірі виробляють одне і теж, успішні інновації продукту на одному підприємстві швидко імітуються іншими підприємствами, і, врешті-решт, всі підприємства знову виробляють одне і теж. Крім цього, підприємства мають слабо виражений технічний і комерційний потенціал.

Центральну роль у цьому процесі відіграє визначення ролі підприємства в кластері. З одного боку, фірма може продовжувати працювати в цьому кластері

і займатися тим, щоб у довгостроковій перспективі побудувати стійке підприємство. З іншого боку, ця роль передбачає перебування в кластері як транзитну зупинку, як вимушене рішення в період економічної кризи. Якщо переважає друге припущення, то заходи з підтримки зустрічають дійсно слабкий відгук у підприємств. Інакше виглядає ситуація в першому випадку, коли при всіх внутрішніх обмеженнях підприємства створюють сприятливий клімат для подальшого розвитку, що може служити передумовою мобілізації серйозного потенціалу розвитку в цьому секторі.

2. Передовий кластер. Цей кластер показує високий потенціал розвитку і в ньому домінують великі підприємства. Вони виникають в період імпортозамінної спеціалізації і повільно адаптуються до моделі гнучкої спеціалізації (чіткий профіль спеціалізації окремих підприємств, рівень вертикальної інтеграції, тісні відносини постачання між локальними підприємствами). Панівною моделлю виробництва в цьому кластері є передове масове виробництво.

Цей тип кластерів не є характерним для країн, що розвиваються. Передовий кластер в розвинутих країнах швидше відповідає моделі «колеса», представленої Е. Маркузен [1].

У передовому кластері формуються сприятливі умови для підвищення конкурентоспроможності та пристосовності до нових, більш жорстких зовнішніх умов. Підприємства намагаються по можливості зменшити залежність від інших підприємств, особливо від постачальників, тому що трансакційні витрати найчастіше високі. Виникає локальна економічна структура, яка характеризується обмеженим числом контактів між підприємствами.

Імовірно, даний вид кластеру найбільш поширений, оскільки в ньому існують не тільки МСП (на відміну від італійської промисловості району), але і великі підприємства, яким відводиться центральна, яка координує, а часто й домінуюча роль. Такі кластери, в принципі, пропонують найбільш сприятливі вихідні умови для підвищення конкурентоспроможності і володіють більшою адаптивністю до жорстких умов зовнішнього середовища.

3. Транснаціональний кластер. Такі кластери є результатом мінливих стратегій транснаціональних компаній (ТНК). На попередніх етапах ТНК розвивали поставки в країни, що розвиваються. Одночасно транснаціональні підприємства починають реорганізацію структури поставок в індустріальні країни. Вибрані постачальники отримують статус «системних» і здійснюють

комплектні поставки (наприклад, повністю зібрану плату управління). Серед системних виділяються постачальники, яким віддається перевага на глобальному рівні (globally preferred suppliers), тобто виробник кінцевого продукту очікує, що цей постачальник представлений (відомий) у всьому світі.

Комбінація двох чинників наявності локально узгодженого регулювання і «глобальних» постачальників, веде до того, що в країнах, які розвиваються, виникають кластери, в яких не тільки виробники кінцевого продукту, але і переважне число постачальників є транснаціональними компаніями. Питання про можливість зростання місцевих фірм до рівня системних постачальників не виникає з двох причин: по-перше, через відсутність фірм, які могли б прийняти на себе цю роль в глобальному масштабі (локального рівня вже недостатньо); а по-друге, якщо вони є, тобто на етапі імпортозаміщення виникли продуктивні національні постачальники, то вони поступаються постачальникам, що оперують на глобальному рівні, оскільки вигідне набуття продуктивних постачальників завжди простіше, ніж створення на місці власної філії. У транснаціональному кластері виникає можливість для стимулювання локальної (місцевої) промисловості. При цьому заходи з підтримки малих та середніх підприємств комбінуються з діяльністю по створенню прямих контактів і ініціюванню освітніх процесів між транснаціональними постачальниками і локальними фірмами.

Список літератури:

1. Федішин І.Б. Розвиток економіки на основі промислових кластерів / І.Б. Федішин // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 216-220.
2. Блудова С.Н. Региональные кластеры как способ управления внешнеэкономическим комплексом региона / С.Н. Блудова // Вестн. Сев. Кав. ГТУ. Серия «Экономика». – 2004. – № 2 (13). – С. 142–148.
3. Бойко Л.І. Кластери як одна із ефективних форм співробітництва / Л.І. Бойко, С.В. Кудря // Економічний простір. – 2009. – № 22/1. – С. 327-331.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Пустовар В.В., здобувач кафедри менеджменту, ЧДТУ, м. Черкаси, Україна

Інвестиційна привабливість регіонів залежить від рівня кваліфікації робочої сили, наявності науково-дослідних центрів, ступеня розвитку

інститутів ринкової економіки, інфраструктурної забезпеченості, купівельної спроможності населення, стану екології та рівня злочинності, соціальної напруженості. Це в свою чергу залежить від обраної стратегії розвитку.

Стратегія в загальному розумінні і з нашої точки зору – це узагальнююча модель дій, необхідних для досягнення поставлених цілей управління на основі обраних критеріїв (показників) та ефективного розподілу ресурсів.

Стратегічне управління може розглядатися як управлінська діяльність, спрямована на досягнення поставлених цілей в умовах нестабільного, конкурентного, ринкового середовища, що включає діагностичний аналіз стану регіону, стратегічне планування і реалізацію вибраної стратегії [1].

Уміння розробити стратегію змін (вибір базових стратегій) має на меті рішення головної управлінської проблеми: як досягти необхідних результатів з урахуванням стану регіону і його перспектив.

Стратегія повинна трансформуватися внаслідок коригування довгострокових напрямів розвитку, встановлення нових цілей або зміни умов зовнішнього середовища. Пошук шляхів більш успішної реалізації стратегії також є безперервним процесом .

Перегляд фінансових планів, зміна політики, реорганізація, кадрові зміни, вдосконалення навчального процесу, культурні заходи – всі ці та інші дії є типовими управлінськими інструментами, використовуваними для реалізації стратегії розвитку регіону. Важливу роль у вирішенні перерахованих завдань відіграють математичні та інструментальні методи [2].

З позиції системного підходу регіон як об'єкт стратегічного управління – це сукупність шести взаємопов'язаних макропідсистем:

- регіональне господарство, що включає всю інфраструктуру, яка забезпечує життєдіяльність регіону;
- виробнича сфера, в яку входять всі галузі матеріального виробництва (крім АПК), що виробляють валовий регіональний продукт;
- агропромисловий комплекс, що включає сільське господарство, територію та природні ресурси як джерело регіонального багатства;
- соціальна сфера, до складу якої входять всі галузі відтворення та духовного розвитку населення регіону;
- фінансово-економічна сфера, яка забезпечує макроекономічні пропорції, фінансові зв'язки галузей регіону у вигляді бюджету регіону;
- управлінська сфера, що включає сукупність федеральних, регіональних і муніципальних органів влади в регіоні.

До складу кожної сфери входять 4-8 підсистем регіону, виділені за ознакою галузі національного господарства (промисловість, транспорт, торгівля, освіта, культура тощо) або предмету управління (економіка, фінанси, інвестиції, персонал, ринкові інститути і т. д.).

Отже, відмінності в умовах формування якості життя населення регіонів визначаються такими факторами, як економічні, соціальні, географічні, територіальні, культурні. Вирішення багатьох регіональних проблем неможливо без розробки і реалізації концепції стратегічного управління економічними системами, в тому числі і на базі сучасних методів економіко-математичного моделювання та оптимізації.

Список літератури:

1. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія / Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2009. – 336 с.
2. Кендюхов О.В. Стратегія соціально-економічного розвитку України: мета, завдання і ключові проблеми / О.В. Кендюхов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/eprom/2009_47/st_47_01.pdf

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ НЕЗАЛЕДНОСТІ КРАЇНИ

Харлан Є.А., здобувач кафедри менеджменту, ЧДТУ, м. Черкаси, Україна

Продовольча безпека виступає важливою складовою національної безпеки країни, що залежить, по-перше, від соціально-економічної можливості держави забезпечити достатнє споживання населенням основних продуктів харчування.

Вже встановлено, що у всесвітній продовольчій безпеці підкреслена необхідність забезпечувати «право кожного на доступ до безпечних для здоров'я і повноцінних продуктів харчування в відповідності із правом на адекватне харчування й основним правом на життя» [1].

Теоретико-прикладні дослідження в області забезпечення продовольчої безпеки здійснювали такі вчені як В.Р. Андрійчук, В.І. Богачова, П.П. Борщевський, В.С. Балабанов, Ю.Д. Білик, Б.М. Данилишин, Л.В. Дейнеко, О.І. Гойчук, С.М. Кваша, П.Т. Саблук, В.Г. Ткаченко, А.М. Чечіль та ін.